

Мікола Вярба: адзін з адзінаццаці

*О, колькі гэтаю дарогай
пазад ня вервецца ізноў?
О, колькі больш ужо ня ўбачаць
ні тых шляхоў, ані краіны...
Мікола Вярба*

Іх было адзінаццаць, што падпісалі «Дэкларацыю» Літаратурнага Згуртавання «Шышына»: Наталья Арсеньева, Юрка Віцьбіч, Мікола Вярба, Янка Золак, Хведар Ільяхэвіч, Аўген Кавалеўскі⁷⁷, Уладзімер Клішэвіч, Алесь Салавей, Масей Сяднёў, Уладзімер Сядура, Анатоль Чэслаўскі (Мікола Цэлеш).

Пры ўсёй рознасці жыццёвага вопыту і мастацкага бачання, іх аб'ядноўвала адзінае разуменне задач літаратуры і будучыні Бацькаўшчыны: «"Шышына" стаіць на варце поўнае свабоды творчых пошукаў, але для ейных сяброў з'яўляецца абавязковым крытэрыў высокае мастацкасці літаратурнага твору, імкненне да ідэаеае насычанасці і арыгінальнасці, глыбокая

---

⁷⁷ Аўген Кавалеўскі (1921--13.08.1963), артыст Беларускага Драматычнага Тэатру ў Менску, кіраўнік Беларускай Тэатральнай Студыі ў беларускім лягеры Остэргафэн, артыст Беларускага Тэатру Эстрады на эміграцыі, драматург. Быў адным з заснавальнікаў Беларускай Незалежнай Арганізацыі Моладзі ў Францыі, сябра рэдакцыі часопісу «Моладзь» (Менск-Парыж). Зьяўляўся сакратаром управы Аб'яднання Беларускіх Работнікаў у Францыі пры французскіх сьведках і сябрам управы Міжнароднай Арганізацыі Ёцэкачоў і Эмігрантаў Усходняе і Цэнтральнае Эўропы.

пашана да нашае літаратурнае спадчыны і пачуццё спадкаемства да ўсяго лепшага ў ёй, узаемная пашана да творчасці адзін аднаго, а ў галіне ідэёвай -- самаахвярная адданасць Найвышэйшаму Ідэалу нашага Народу».⁷⁸

З гадамі ад Згуртавання нехта адышоў, нехта далучыўся, але большасць з заснавальнікаў аб'яднання жыла з ідэямі «Шышыны».

Пасьядоўным і перакананым «шышынаўцам» быў і Мікола Вярба, чалавек шматгранных здольнасцей і зацікаўленняў. Нажаль, ён ня так ведамы, як ягоныя аднадумцы з «Шышыны». Таленавіты паэт, ён ня выдаў ніводнага зборніку сваіх твораў (яны засталіся адно на старонках газет і часалісаў), дый ня ўсё з напісанага друкаваў. Не пакінуў на сабе і багатай творчай спадчыны, -- час аддаваў грамадскай працы і шматлікім мастацкім захапленням.

Разам з тым, Мікола Вярба -- паэт арыгінальны, са сваім творчым стылем, нечаканымі вобразнымі знаходкамі. Ягоная «Паніхіда», прысьвечаная памяці паўных нязнаных сыноў Беларусі ў абароне яе вольнасці, -- адзін з найбольш пранікнёных літаратурных рэквіемаў. Ягоная «Малітва ДП» -- немы крык душы, адарванай ад Бацькаўчыны. Ягоная пэізажная лірыка -- новае адкрыццё «мілых вобразаў роднага краю».

І творчасць, і жыццё Міколы Вярбы (Міколы Сільвановіча) патрабуюць увагі і асэнсавання.

Каля 300 беларусаў у 1946 годзе апынулася ў Этлінгэне, украінскім лягеры ДП. Яны стварылі свой камітэт, заарганізавалі беларускую пачатковую школу, але была ўсё-ж патрэба ў сваім, беларускім лягеры. І яны атрымалі яго неўзабаве -- былі перавезены ў горад Гэрэнбэрг, на захад Штутгарту. Атрымалі, дзякуючы высілкам кіраўніка групы Міколы Сільвановіча, прадстаўніка Беларускага Цэнтральнага Дапамогавага Камітэту (пазней -- Беларускага Нацыянальнага Камітэту -- БНК) на Амерыканскай зоне ў Штутгарцкай акрузе.

БНК паўстаў у нялёгкі час для эміграцыі, калі ўзнікла сур'ёзная пагроза прымусовай рэінтэграцыі. У кола дзейнасці Камітэту ўваходзіла сацыяльнае апекаванне (пераважна над хворымі, інвалідамі й сіротамі, бо сродкі былі досыць

---

⁷⁸ «Шышына», № 8, 1950, б. 1.

абмежаванья); культурна-асветніцкая праца (была ўтворана адмысловая камісія, якая складалася з настаўнікаў і на сваіх паседжаньнях абмяркоўвала пытанні арганізацыі школьнага навучанья). Камітэт аказваў юрыдычную дапамогу, асабліва ў атрыманы неабходных папераў, што дазвалялі атрымаць статус і права жыць у лягерах ДП. Аднак, бязумоўна, адной з найбольш важных спраў сталася ўтварэнне беларускіх лягераў ДП.

Прадстаўнікі БНК мусілі наведваць лягеры ДП і арганізоўваць там беларускія групы, якія пазней сталіся асновай беларускіх лягераў, кантактавалі з уладамі, уладкоўвалі арганізацыйныя справы. БНК вёў перамовы з прадстаўнікамі Польскага Эміграцыйнага Ураду, Украінскім Цэнтральным Дапамогавым Камітэтам, даводзіў прадстаўнікам УНРРА, што беларусы, як асобная нацыя са сваёй мовай, культурай, рэлігіяй, мусяць мець свае лягеры. У выніку дзейнасці БНК паўсталі новыя беларускія лягеры, а сярод іх і лягер Гэрэнберг.

Акрамя звыклых ужо для беларускіх лягераў ДП устаноў -- школы, скаўцкай арганізацыі, -- у гэтым лягеры 1 красавіка 1947 году была арганізаваная Міколам Сільвановічам майстроўня беларускага мастацкага рамяства «Кааператыўна-Мастацкая Працоўня "Раніца"», дзе з саломкі, фанэры пры дапамозе клею, фарбаў, нешматлікіх спецыяльных прыстасаваньняў і прылад рабілі калажы, ашыкацыі ў выглядзе беларускіх народных арнамантаў, альбомы, табакеркі, рамкі, якія ішлі ў розныя куткі Нямеччыны, Англіі, Амэрыкі. На выставе ў нямецкім горадзе Байройце Міколу Сільвановічу быў прысуджаны дыплём за ягоныя мастацкія вырабы, а на выставе ў Аўстраліі яны атрымалі першае месца.

Тут, у лягеры Гэрэнберг, у 1947 годзе Мікола Сільвановіч да ўгодкаў 25 Сакавіка выдаў паштоўку «Вялікія Дзеячы Беларускага Адраджэння» з выявай Пагоні і партрэтамі Кастуся Каліноўскага, Ігната Грынявіцкага, Францішка Багушэвіча, Пётры Крэчэўскага, Васіля Захаркі.

Пра гісторыю стварэння паштоўкі Мікола Сільвановіч расказвае так:

«Два тыдні таму назад, 2 сакавіка 1947 г., у маёй галаве паўстала думка выдаць на 25 Сакавіка паштоўку нацыянальнага зместу, і я прыступіў да працы. Праца была нялёгкай, у нас няма Кругловічаў⁷⁹, якія маглі-б выканаць заказ, і мне прыйшлося

⁷⁹ М. Кругловіч -- беларускі мастак, які жыў у лягеры Міхельсдорф.

шукаць немца-мастака, зь якім я працаваў і які згадзіўся намаляваць абраз, але з тым, каб я даў яму кампазыцыю, ну і рэчы ці асобы якія, якіх я хачу намаляваць. Так і сталася. Я кампанізаваў (хай даруюць усе, калі дрэнна) з малюнкаў волатаў нашага народу, якія ў мяне знаходзіліся. І сёння ўжо абраз гатовы. Я ўжо яго перафатаграфавалі на цынк, думаю падаць у друкарню і выдаць да 25-га 1000 паштовак (ня ў колерах) па адной марцы ў продаж. А калі крытыкі пахваляць і разойдуцца паштоўкі, то тагды выдам на камені літаграфічным спосабам у колерах. Падбор асоб, здаецца, добры: паўстанец-дыктатар Беларусі Кастусь Каліноўскі -- закладчык ідэялёгіі незалежнасці нашае Дзяржавы. Нарадаволец Ігнат Грынявіцкі -- ягоны паслядоўца. Франціш Багушэвіч -- сьведка тэй эпохі і супрацоўнік іх абодвух і Бацька Беларускай Адраджэнскай літаратуры. Пётра Крэчэўскі -- Прэзідэнт Беларускай Народнай Рэспублікі, цвёрды незалежнік і дыпламат. Васіль Захарка -- другі Прэзідэнт БНР, спадкаемца Каліноўскага, Грынявіцкага, Багушэвіча, іхні вучань, што памёр у выгнанні. Дзяржаўны герб Беларусі -- Пагоня, на якім коньнік імчыцца ў роўным размаху, прадстаўляець поўны размах і сілу паднятых ім ідэй у нашым сённяшнім эміграцыйным асяродзьдзі. Вось уся тая сымболіка, на якой абавёртая і выдадзеная на Сакавік паштоўка.

У тым жа 1947 годзе Мікола Сільвановіч дасылае ліст Віцьбічу: «Дзякую і вельмі дзякую за крытыку, ня думаю злавачца. Адно думаю, што паштоўка не такія ўжо, здаецца, мае буйныя заганы; як для чужыны, мне здаецца, можна зрабіць трохі ўступкі. Недахоп сапраўдных падабізнаў. Што датычыць "Пагоні", то гэта была рэпрадукцыя старой паштоўкі, зробленай нашымі старымі змагарамі. З панядзелка, паводле Вашае крытыкі, раблю на праву абраза і перад сьвятамі заказваю шматкаляровыя, літаграфічным спосабам апрацаваныя абразы вялікага фармату. Адбіваецца Вялікодная паштоўка тысячным тыражом.

Мне тут за гэты час давялося сустрэцца з такімі бацькамі нашага адраджэнскага руху 1918 году, як з камандзірам 1-га Гродзенскага палка сп. палкоўнікам Усьпенскім, старшынёй Гродзенскай Краёвай Управы Ёсваладам Боевым, што наведалі мяне, ці як казалі, знайшлі "беларуса", а пасля ўшанавалі наш лягер сваёй прысутнасцю ў дні Сакавіковага сьвята. І вось, калі яны былі ў мяне на вячэры і на начлезе, мы ўдаліся ў глыбейшыя

размовы з нашымі славуцьмі адраджэнцамі. Даведаўся вельмі шмат са старых часоў, а 'шчэ больш з сучасных, чым з Вамі і дзялюся.

Сп. палкоўнік Усьпенскі маець 70 гадоў, але 'шчэ крэпкі і чэрства выглядаець. Ён жывець на нямецкіх картачках у Штутгарце, маець сям'ю і працуець як пісьменьнік. Належыць да згуртаваньня расейскіх пісьменьнікаў (Мюнхэн) і ў Вітэмбэргіі ці, карацей сказаць, у Штутгарце, кіруець расейскім культурным жыцьцём, каторае на ягоную асобу тут абавіраецца. "Таварыш прэсдацель" (наводле кніжыцы К. Езавітава "Беларусы і Палякі") Усевалад Боеў працуець адвакатам і зьяўляецца культурным працаўніком у расейскім гуртку, якім кіруець сп. палкоўнік Усьпенскі.

Дык вось што робяць нашы "унікалы". Сум і жаль. Тут у нас, як я даведаўся, нашыя старыя беларусы пашыраюць расейскую культуру. Гімназія расейская, якая існуе тут, ёсьць заарганізаваная старым беларускім эмігрантам, сьвятаром Савіцкім.

Што рабіць? Да нас тут вельмі дрэнна адносяцца. 25 сакавіка сп. палкоўнік быў у форме Беларускага Гродзенскага палка, з усімі адзнакамі заслугі, як Крыж летувіскай дзяржавы, якім застаўся ўзнагароджаны за сувольную барацьбу ў абароне беларуска-летувіскай дзяржаўнай незалежнасьці. У сучасны час сп. палкоўнік працуець над кніжыцай "У Літве", дзе чырвонай ніткай ідзе справа беларусаў. Кніжыца перакладаецца з расейскай мовы (палкоўнік не валодае беларускай) на летувіскую і ангельскую мовы. Сп. Боеў валодае нядрэнна беларускай. На супольных дыскусіях над беларускай сучаснай доляй паўзлі зрабіць у нас зьезд і заснаваць Беларускі Замежны Чырвоны Крыж.

Што да зборніка, аб каторым ужо двойчы ўспаміналася ў "Шышыне", то я падрыхтаваў зборнік пад назвай "У дарозе", куды ўваходзяць 16 вершаў, друкаваных у розных часопісах. Паўсталая гарачка ў месяцы лютым гэтага году выдаць зборнік друкам пакуль што ня здзейсьнілася. Неатрыманы дазволу ад улад на друк, адсутнасьць кірылічнага шрыфту, паперы, выдаўца, пустая ўласная кішэня і живот (я ня лічуся працоўным у лягеры) змусілі задумацца: як выдаць? І ўсё вышэйпаказанае змусіла адкласьці ўсю літаратуру і зборнік з болям у сэрцы і стаць на якую-коледы фізычную працу, каб ізноў зарабіць грошы і тагды прыступіць да выданьня. Вось што прымушае рабіць нядоля.

Праўда, што гэта праца, на маю думку, прыносіць нам, беларусам, таксама славу і розгалас, робячы добрую нам славу як народным мастаком. Мо' толькі што гэта справа не паэта. Але той бяды. Трэба грошы. За гэты час працы я раздумаў, што зборнік мой замалы, і мо' "зазялёны". Іб вершаў сустрэне такі крытык, і што? Загрызе. Я думаю дадаць хоць-бы толькі, значыць, што напісаў за гэты год, і дзесь пад канец гэтага году, мо' ў лістападзе, выдаць. Не дачакаўшыся ад Вас кароткіх дадзеных аб "Даніле Паломніку", што хацеў узяць у аснову задуманай мной паэмы аб гэтым слаўным нашым сьвятым мужы, пішу ад красавіка гістарычную паэму "Чацьвёргы этап. (Адраджэньне 1863-1946)".

Да сённяшняга дня была пустэча й холад, калі 'шчэ была ў мяне душа, але я адчуваў, што мяне абакралі і з душы, або, інакш кажучы, вырвалі ў мяне душу. Але ворагі мае забыліся на адно -- што я Беларус, што я нашчадак таго народу, якога не пераможа нікая варожая сіла. Ворагі забыліся, што я Вярба, што мяне можна пакалечыць, фізычна і маральна, адабраць усе сродкі да жыцця, а я ўсё роўна буду жыць і расьці. Хоць і абкрадзены з душы, хоць і з душлом унутры, але пры надзьшоўнай вясне я пушчу пучкі.

Дык да пабачэньня ў Сьвятыні Вялікай і Сьвятой нашай княгіні Ефрасіньні Полацкай.

З пашанай да Вас Мікола Вярба».

Мікола Сільваковіч (Вярба) жыў у лягеры ўдалечыні ад большасці сяброў згуртаваньня «Шышына», для яго само «сяброўства» значыла непараўнальна больш за фармальную прыналежнасьць да аб'яднаньня:

«Адчуваючы цяжкую тугу на чужыне ў дзень Сьвятога Ушэсьця, на якое ў нас на радзімай Беларусі заўсёды адбываліся гучныя фэсты, якіх я ніколі ня мінаў, прыпамінаючы ў мроях бацькоў і братоў, я пачуў стук у дзьверы майго бараку і да мяне ўвайшоў пантальён зь лістом ад Вас, дарагі спадар Віцьбіч, і доўга зь нецярпеньнем чаканай нашай "Шышынай". Усемагутны Бог на нас, выгнанцаў, не забываецца. У самыя цяжкія для мяне хвіліны ўспамінаў прысылае мне тое, што я тут, у далёкай і чужой Нямеччыне, маю найдаражэйшае. Я ўзяў "Шышыну" і, падобна да алкаголіка, не адклаўшы з рук, прачытаў.

Моцны нумар. Вельмі ўдала і па-мастацку выканана першая балонка да трыццатых угодкаў 25-га Сакавіка. Я яшчэ такога чагось ня бачыў. І мне гэта вельмі спадабалася. Рысунак гэты можна будзець узяць у Вольнай і Незалежнай Бацькаўшчыне на мядаль "Мяча Пагоні", які, напэўна, будзець устаноўлены. Адно, што мне здаецца (але гэта, можа, толькі недагляд): было-б шмат лепш, каб павязка дубовага вянку ўварху была не адна, а тры. Гэта прадстаўляла-б сабой рымскую трыцатку, што якраз-бы супадала з Трыццатымі ўгодкамі.

Што да сяброўскай кніжкі, то гэта вельмі добра. Нам яе трэба было тут выдаць даўно. Але мы ўсё адкладаем. Толькі я думаю, што запрапанаваная Вамі вокладка засыцілы маець загаловак, або, проста кажучы, яго ня маець зусім. Я думаю, уварху над Пагоняй на вокладцы павінен быць назоў гэтай кніжкі. Напрыклад, "Сяброўская кніжка сябры Беларускага Літаратурнага Згуртаваньня "Шышына".

Парадзьцеся там з усім Згуртаваньнем. Я думаю, каб гэта кніжка была нейкай надзвычайнай. Хаця яна нам нічога ня дасць, але трэба, каб яна была такая зьмястоўная, як зьмястоўнае для нас ёсьць слова "Шышына". Бо бачыце, у чужынцаў, як Вы ведаеце, згуртаваньні называюцца іначай. Украінцы маюць "МУР", палякі "Polski Klub Literacki", расейцы "Зарубежный Союз Писателей". Гэта ўсё простыя прازیчныя словы. "Шышына" -- гэта слова-сымбаль для нас». *(Зь ліста ад 12 чэрвеня 1948 году)*

Пазьней Мікола Сільвановіч разам зь беларусамі Гэрэнбэргу пераехаў у лягер Майнлейс, дзе цалкам аддаўся грамадскай працы й вытворчасці «Раніцы». У 1947-1949 гадох вырабы «Раніцы» выстаўляліся ў Нюрнбэргу, Гамбургу, Мюнхэне, Зальцбургу і ў іншых гарадох Заходняй Нямецчыны.

Мікола Сільвановіч цесна супрацоўнічаў зь беларускім скаўтынгам. Зь яго ініцыятывы ў Майнлейсе адбылася ўрачыстая скаўцкая прысяга ды быў арганізаваны ці адзін беларускі культурны вечар.

У тым самым часе ён найбліжэй сышоўся з сэнатарам Васілём Рагулем (пэўны час жылі на аднэй кватэры) і падзяляў

ягонья думкі пра неабходнасць аб'яднання ўсёй беларускай дыяспары⁸⁰. У лісце да скаўтаў М. Сільвановіч пісаў:

«<...> Здабывайце веду, якая вам скажа, што на шляху да Вольнасці і Незалежнасці не павінна быць беларусаў "рускіх", "польскіх", "усходніх" і "заходніх", "каталікоў" і "праваслаўных", "дрыгавічоў" і "крывічоў", а толькі -- БЕЛАРУСЫ. Адзіны маналіт, Сыны Вялікага Народу, вялікіх сваіх продкаў, пераможцаў з-пад Грунвальду, з-пад Оршы, Творцаў Акту 25 Сакавіка».⁸¹

16 травеня 1949 г. Мікола Сільвановіч выехаў у Канаду, яшчэ болей аддаліўшыся ад сяброў «Шышывы». Канада, па ягоных словах, -- краіна, «магчымая для жыцця». Яго паспраўднаму ўразіла толькі тое, што мясцовае насельніцтва не пераймаецца беларускімі праблемамі. Праўда, у Вінніпэгу, дзе ён пасяліўся, пра беларусаў раней ніхто ня ведаў і ня чуў.⁸² На першыя-ж выступленні беларусаў у газэце «Беларускі Эмігрант» рэдакцыя «Вестника» («Единственной газеты русской общности в Канаде») у Таронта, аб'яднаўшага расейскіх манархістаў і асіміляваных старэйшых эмігрантаў-беларусаў, прыцягнула да друку артыкулы Міхася Лынькова, Максіма Танка, Якуба Коласа і пачала публікаваць матар'ялы пра Беларусь як сувэрэнную краіну, дзе няма нацыянальных праблемаў ды й ня можа быць, бо зьяўляецца яна спрадвечнай часткай Расеі.

Таму першаснай задачай было ўтварэнне беларускай нацыянальнай арганізацыі, якое сталася ў 1950 г., -- Беларускага Нацыянальнага Камітэту на чале з Гарасімам Галожыным і сакратаром Міколам Сільвановічам.⁸³ (У 1955 годзе БНК змяніў назву на Беларуска-Канадзійскае Нацыянальнае Аб'яднаньне ў правінцыі Манітоба).

«Беларускі Нацыянальны Камітэт у Вінніпэгу, бяз розгаласу ў беларускай прэсе, вядзе сваю нацыянальную беларускую працу, таму мясцовая англамоўная прэса вельмі часта ўспамінае пра беларусаў у Вінніпэгу.

---

⁸⁰ Гл. зварот Васіля Рагулі да ўплывовых дзеячаў беларускай эміграцыі (Разьдзел «Хведар Ільяхэвіч»).

⁸¹ Скаўцкі Бюлетэнь Штандару «Гарц», 5-6, 30 чэрвеня 1948, б. 2-3.

⁸² Р. Жук-Грышкевіч. «Жыццё Вінцэнта Жук-Грышкевіча». Торонто-Канада, 1993, б. 229.

⁸³ I. Kasiak. Byelorussia. Historical outline. London, 1989, p. 316.

"The Winnipeg Tribune", "Winnipeg Free Press" зь дня 22. 7. 1952 г. паведамляюць, што Беларускі Гурток Мастацкай Самадзейнасці ставіў канцэрт з нагоды 70-х угодкаў сьв. памяці Янкі Купалы.

Успомненая газэта нядаўна прысьвяціла вялікі артыкул Лявона Коссара, з упрыгожаньнем фота беларускага мастака саламянай мазаікі, сп. М. Сільвановіча. Ягоным прыгожым мастацкім вырабам зацікавіліся канадскія ўлады. [Вырабы], у якія ўлажыў шмат маруднай працы сп. Сільвановіч, меліся быць высланыя як экспанаты на канадскую выстаўку ў Ванкувэр, якая адбывалася ад 19 жніўня да 1 верасьня гэтага году пад значэньнем: "Беларускае Народнае Саламянае Мастацтва".⁸⁴

Найбольшы розгалас і зацікаўленасьць выклікалі мастацкія імпрэзы, ладжаныя БНК, і не ў апошнюю чаргу дзякуючы выдатнаму тэнару М. Радчанку. Захавалася праграма святкаваньня 33-х угодкаў «Абвешчаныя Незалежнай Беларускай Народнай Рэспублікі» пад дэвізам: «Мы за аднаўленьне вольных і незалежных дзяржаваў: Беларусі, Украіны, Грузіі, Азэрбайджану, Казахстану і другіх паняволеных Савецкай Расеяй народаў»:

Праграма

I

1. Адкрыцьцё (гадз. 2.00 па палудні).
2. Даклад на тэму «Беларускае Дзяржаўнае Сьвята 25 Сакавіка» (чытае Г. Галожын).
3. Зачытаньне прывітаньняў.

II

4. «Васілёчкі», сола ў выкананьні М. Радчанкі, пры акам. баяніста А. Радчанкі.
5. «Беларускаму люду», верш Янкі Купалы, дэкламуе Валянтына Гарох.
6. «Люблю наш Край», гімн беларускіх жанчын, у выкананьні жаночага хору пры акам. баяніста А. Радчанкі.
7. «Ох ты, Нёман рака» -- сола ў выкананьні М. Радчанкі.

---

⁸⁴ «Беларускі Голас», 15 кастрычніка 1952 г.

8. «Клясычная эўрапейская музыка», выконвае баяніст А. Радчанка.
9. «Помініш», дуэт у выкананьні З. Бурдзь і М. Радчанкі.

III

10. «Лявоніха», беларускі народны танец у выкананьні Сп. Сп. Гарох, З. Бурдзь, Міхнавец, В. Гарох, Т. Калашук, В. Міхнавец, М. Радчанка, Н. Скок, музыка А. Радчанкі.

IV

II. Сяброўская кава.

У сваёй дзейнасці БНК знаходзіў падтрымку і разуменьне ў нацыянальных арганізацыях украінцаў у Вінніпэгу, таму на старонках украінскіх газэт часта можна было ўбачыць паведамленьні пра сумесныя акадэміі, дзе М. Сільвановіч чытаў даклады пра сучасную беларускую літаратуру (на-беларуску) ці маладую беларускую паэзію (на-ўкраінску), або ўбачыць такое запрашэньне: «Увага! Увага! Украінці міста Виннипегу! Гурток Мистецької Самодійності Білоруської Народньої Пісні і Танку при Білоруськім Національнім Комітеті у Виннипегу під управою А. М. Радченка улаштовує в неділю, 8-го квітня, 1951, у годині 8-ій ввечері в залі Читальні Просвіта, (Флора і Мекензі) КОНЦЕРТ Білоруської Народньої Пісні і Танку. Оцим запрошуємо українське громадянство прыбути на цей концерт. Прыйдіть -- не пожалуєте. Почуєте першій раз білоруську пісню й танок у Виннипегу».⁸⁵

Але, нягледзячы на пэўнае прызнаньне ў якасьці «беларускага амбасадара ў Канадзе», як любіў называць сябе Мікола Сільвановіч, павагу канадскіх беларусаў⁸⁶, яго не пакідала пачуцьцё, знаёмае яшчэ з часоў лягераў ДП, -- абыйдзенасьці, закінутасьці, здавалася, што ўсе яго байкатуюць, ня лічацца зь ім. (На самой справе гэта было ня так: шырокая грамадскасьць вельмі паважала М. Сільвановіча за вырабы «Раніцы», якія ў той час выдатна прэзэнтавалі Беларусь). Варта было спазьніцца чарговаму нумару «Шышына», як Варба дасылаў у ЗША лісты, поўныя абурэньня і крыўды:

⁸⁵ «Новый шлях», Вінніпег, Манітоба, 7 красавіка 1951 г.

⁸⁶ Р. Жук-Грышкевіч. Жыцьцё Вінэнта Жук-Грышкевіча. Торонто-Канада, 1993, б.214

«Я адчуваю, што мой голас у Аб'яднаньні саўсім малы, зь ім ніхто ня лічыцца і што-б я ні прапанаваў, яно застаецца толькі прапановай». *(Зь ліста ад 10 верасьня 1951)*

«Згуртаваньне Беларускіх Літаратараў на Чужыне заарганізаваць трэ' абавязкова, але я спрычыніцца да гэтага не магу з тае прычыны, што я далёка жыву ад большага (Нью-Ёрк) згуртаваньня інтэлектуальных сіл. Мае-ж лістоўныя праекты (за 1951 год), як Вы добра ведаеце, засталіся толькі праектамі, а некаторыя "...і проста зьнявагай"». *(Зь ліста ад 28 студзеня 1953)*

Паступова ён аддаляецца ад беларускіх спраў, усё радзей піша. Ліставаньне скарачалася таксама, бо перастала выходзіць «Шышына», сябрамі Згуртаваньня, як лічыў Мікола Вярба заставаліся хіба што толькі ён і Юрка Віцьбіч:

Дарагі Юры Аляксандравіч!

Цудоўна зрабілі, што напісалі ліста! Мы пакуль што таксама жывы і здаровы. Я працую (12-ты год) у шпіталі магазынарам. Праца ня лёгкая, але і не цяжкая, адно толькі мала платная, 1.50 на гадзіну, 40 гадзін у тыдзень. Сям'я таксама надрэнна маецца, жонка ужо на-над 6 гадоў ня робіць. Дзеці -- усе трое -- ходзяць у школу: Пятрусь сёлета пойдзе ў 6-ы адзел, Алена ў трэці, Паўлюк у 1-ы.

Хата мая каля самае маёй працы. Я заўсёды прыходжу на палудзень дахаты (7 хвілін хады). Так што ў мяне маецца вельмі і вельмі шмат вольнага часу. Цяпер, гады са тры, зьбіраю паштовыя маркі. Вынісваю з гэтае галіны адмысловую газету (22 бачыны на тыдзень) ды вяду вельмі шырокую перапіску з замежнымі філатэлістамі Індыі, Японіі, Швайцарыі, Нямеччыны, Польшчы, СССР, Чэхіі ды Амэрыкі. За апошнія сем месяцаў гэтага году выслаў 165 лістоў і блізу столькі-ж атрымаў.

Вам, «неўтаямнічанаму» ў гэтую гульнію, бязумоўна, будзе ахвота разрагатацца. Затое-ж мне, пакаштаваўшаму звычайў народаў у галіне перапіскі, іх псыхікі, гандлярскага сумленьня, халоднага разьліку і дыпляматычнай ветлівасьці, усё гэта вельмі падабаецца. Гэтым можна было-б дзяліцца бясконца, толькі, магчыма, яно Вам не па густу, бо не павязана з беларускай.

Што-ж да свайго роднага, то я толькі чытаю, нічога ня пішу з тае прычыны, што ня ўсё было надрукавана, што раней напісаў. А было вельмі шкода, і не таго, што не надрукавалі, а

таго, што на пісаньне было затрачана вельмі шмат часу. Часу, якога раней ня так ужо было і шмат.

За мінулае дзесяцігодзьдзе, 1949-1959 г.г., уважаю маім найбольшым палітычным асягненьнем артыкул пра беларусаў у Канадзе ў «Encyclopedia of Canada», якая выйшла ў 1956-1957 гадох у дзесяці тамох мільённым тыражом ды зьяўляецца падручнай кнігай па пытаньнях Канады, дзе і мы фігуруем.

На грамадска-нацыянальна-сацыяльным адрэзку ў Вінніпэгу (450 тысяч насельніцтва і 100 сямей зь Беларусі) лічу найвышэйшым асягненьнем заарганізаваньне адзін -- бяз клясавай розьніцы -- беларускай сям'і, якая супольнымі сіламі здабыла сабе пашану між іншымі групамі народаў у горадзе, за што з году ў год у гонар беларусаў ня толькі што ў Вінніпэгу, але цэлае Канады ўзьнімаецца 25 Сакавіка наш бел-чырвона-белы сьцяг!

Што-ж да сваіх асабістых надбаньняў, то хіба-ж на першае месца высоўваецца сям'я, з захаваньнем традыцыі веры і звычайў, ні ад каго не залежны побыт ды чыста і непадзельна асабістае -- удасканаленьне пры помачы Плутарха маіх аратарскіх здольнасьцей.

Ведаю, што нядобра хваліцца, але, магчыма, і не спаткаемся ў жыцьці больш -- дык дзеля таго скажу Вам, што прыходзілася прамаўляць да розных нацыяў, якія не разумелі нашай мовы, але плакалі, калі я гаварыў, і думаю, што калі-б сказаў: «Кіньцеся ў атаку і пераможам», паверылі-б і выканалі заклік. (*Зь ліста ад 6 жніўня 1960 году*)

Той артыкул у энцыкляпэдыі, якім гэтак ганарыўся Мікола Сільвановіч, прынёс багата непрыемнасьцяў аўтару і ці не канчаткова адштурхнуў яго ад беларускіх спраў. Прафэсар універсітэту ў Атаве, супрацоўнік Міністэрства Грамадзянства і Іміграцыі Канады В. Кэйэ у лісьце да В. Жука-Грышкевіча ў 1960 годзе пісаў, што М. Сільвановіч у 2-м томе энцыкляпэдыі падае колькасьць беларусаў у Канадзе паміж 10000 і 15000, што, на думку аўтара ліста, заніжана, бо сапраўдная колькасьць беларусаў педзе каля 30000.⁸⁷

Пра тое-ж (празь дзесяць год!) пісаў да Юркі Віцьбіча і Сяргей Хмара: «Вярба мне ня піша. Калі пытаўся ў нашых

---

⁸⁷ Р. Жук-Грышкевіч. Жыцьцё Вінцэнта Жук-Грышкевіча. Торонто-Канада, 1993. б.231-232.

адтуль, дык яны адказвалі, што ён пiдзе не бярэ ўдзелу, iзаляваўся, а некаторыя прыпушчаюць, што нават запiўся. Больш праўдападобная вестка пра тое, што страху нагнала яму завяртанка, змясьцiўшы артыкул аб iм i ягонай дзейнасцi ў краi.

На мяне ён крывы за крытыку ягонага выбрыку, калi ён, не паразумеўшыся з iкiм, падаў у Канадзiйскую энцыклапедыю выдуманую iм самiм лiчбу 12 тысяч беларусаў у Канадзе, тады як нас тут каля 50 тысяч. I тады-ж як ён урэзаў такое глупства, навукоўцы-дасьледчыкi ў Атаве пiсалi, што беларусаў прыкладна 35 тысяч, а дзякуючы старанням нашага iнстытуту Кастуся Калiноўскага, прэм'ер Антарыё сьцьвердзiў, што нас толькi ў Антарыскай правiнцы 30 тысяч. Тую шкоду, што прычынiў Вярба нам, адчуваем мы яшчэ часта i цяпер! А калi я затаўраваў гэты факт, дык ён абразiўся...». (*Зь лiста ад 11 лютага 1971 году*)

У верасньёўскiм нумары «Беларускага голасу» за 1975 год быў змешчаны невялiчкi некралёг, дзе наведамлялася пра сьмерць Мiколы Сiльвановiча зь Меншчыны, закладчыка першых беларускiх арганiзацыяў у Манiтобе: Беларускага Культурнага Таварыства i Беларускага Нацыянальнага Камiтэту, чалавека 63 гадоў, якi даўно адышоў ад беларускiх спраў. Мiж iншым, Ян Садоўскi, аўтар кнiгi «A History of Byelorussians in Canada», сьцьвярджае, што Мiкола Вярба нарадзiўся 9 красавiка 1917 году, гэта значыць, што пражыў ён усяго 58 гадоў. Называючы Мiколу Вярбу, разам з Кастусём Акулай i Сяргеем Хмарай, адным з найбольш важных беларускiх пiсьменнiкаў у Канадзе, Садоўскi зазначае: «Вярба пачаў пiсаць вельмi рана; аднак ягоныя вершы "З табой" i "Ня хмур броваў" не друкавалiся ажно да 1943 г. («Беларуская газета», 24 сьнежана 1943 году)...

Урачыстае запэўненьне Мiколы Вярбы любiць i абараняць Беларусь, ягоная непахiсная вера ў ейную здольнасць вынесьцi найбольшыя няшчасцi адлюстравалiся ў вершы "З табою" -- адным з найлепшых ягоных твораў. Дакладны выбар слова, нязвычайная вобразнасць мовы i ўнутраны рытм сьведчаць пра паэтычную сталасць.

Цяжка ацэньваць паэзiю Вярбы, бо толькi нязначная частка ягоных вершаў была апублiкаваная. Большасць з тых, што зьявлiся ў друку, напоўнена настальгiяй па Беларусi, разлуку зь якой ён вельмi цяжка пераносiў.

Мікола Вярба мог-бы стацца добрым паэтам, калі-б ня вырашыў пераклучыцца на прозу ў 1949 годзе. Перакананьне, што паэзія недастаткова гнуткая, выклікала гэты драматычны крок».⁸⁸

Паэзія Міколы Вярбы недасьледаваная.

Таму, акрамя вершаў, што ніколі не друкаваліся і рукапісы якіх захоўваюцца ў архіве Юркі Віцьбіча (Фундацыя імя Пётры Крэчэўскага, Нью-Ёрк), тут зьмяшчаюцца і некаторыя вершы Міколы Вярбы, якія можна сустрэць на балонках беларускіх газэт і часопісаў мінулых гадоў.

---

⁸⁸ John Sadouski. A History of the Byelorussians in Canada. Ontario, 1981, p. 139-140.